

SOSTEn suositukset kehysriiheen

Vuoden 2020 kehysriihen valmistelu tapahtuu erittäin suuren taloudellisen ja yhteiskunnallisen epävarmuuden vallitessa koronavirustilanteen muututtua pandemiaksi. SOSTE antaa tukensa hallituksen ja eduskunnan toimille, joilla epidemiatilanne meillä ja muualla saadaan nopeasti hallintaan. Terveystieteiden resurssien turvaaminen ja järjestelmään kohdistuvan paineen hillintä rajoitustoimin ovat tulevana kuukausina niitä toimia, joihin myös talouspolitiikan keinoin on vastattava.

Järjestöille lisäresursseja koronatalkoisiin

Koronaviruksen leviämisen ehkäiseminen ja siihen liittyvät rajoittamistoimenpiteet tarkoittavat, että järjestöjen auttamistyölle tulee valtavat määrät uusia kohteita. Riskiryhmiin kuuluvien ihmisten elämä rajoittuu vain kotiin eikä kaikilla ole lähipiiriä, joka voisi tukea heitä tässä tilanteessa. Lomautusten kohteena olevien perheissä tulee taloudellisia huolia. Ylipäätään yksinäisyys ja pelot lisääntyvät ja perhekriisit voivat kärjistyä.

Järjestöt ovat jo tarttuneet haasteeseen laajentamalla esimerkiksi digitaalisen tuen saatavuutta. Nyt tarvitaan lisää resursseja, jotta voidaan nopeasti kehittää uutta toimintaa ja auttaa kansalaisia ja tukea julkista sektoria tilanteen pahentuessa. Lupaus tuesta mahdollistaa tarkoituksenmukaiset toimet ja vähentää jälkiseuraamuksia.

Pelityhteisöjen (Raha-automaattiyhdistys, Veikkaus, Fintoto) yhdistymisen jäljiltä on käytettävissä merkittävä määrä jakamattomia, hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen kohdennettuja voittovaroja. SOSTE esittää, että sosiaali- ja terveysministeriö (STM) järjestää jakamattomista voittovaroista pikaisella ja kevyellä menettelyllä ylimääräisen haun koronatilanteeseen vastaamiseksi. Tarkat kriteerit ja menettelyt olisi hyvä sopia yhdessä järjestöjen kanssa.

Koronan jälkiseurausten hoitamiseksi tarvitaan varmuutta siitä, että järjestöjen toimintaedellytykset ovat kunnossa myös jatkossa. Lisäepävarmuutta järjestöille tuo Veikkauksen ilmoitus, että se sulkee koronaviruksen vuoksi kaikki pelipaikkansa ja peliautomaattinsa. Automaattien sulkeminen vähentää SOSTEn jäsenten avustuksia noin 500 000 euroa joka päivä. Lisäksi tuotot vähenevät muun muassa siksi, kun esimerkiksi urheiluedonlyönti on lamassa otteluiden lakattua. Samaan aikaan ovat käynnistymässä pelaamisen haittoja ehkäisevät toimenpiteet, joiden arvioidaan laskevan rahapelituottoja tulevana vuosina jopa 100 - 200 milj. euroa vuositasolla.

SOSTE korostaa, että sekä koronavirustartuntojen ehkäisemiseen että pelihaittojen vähentämiseen liittyvät Veikkauksen toimenpiteet ovat kansanterveyden näkökulmasta välttämättömiä. Ne luovat kuitenkin yhdessä hyvin epävarman tulevaisuuden kansalaisjärjestötoiminnan jatkuvuudelle tilanteessa, jossa yhteiskunta tarvitsee kaikkea mahdollista kansalaisten ja järjestöjen omaehtoista toimintaa yhteiskunnan hyvinvoinnin turvaamiseksi.

SOSTE esittää myös, että kehysriihessä syntyy yleinen päätös kompensoida kaikille Veikkauksen edunsaajille avustussumman pieneneminen. Tämä päätös rauhoittaisi tunnelmia järjestökentällä. Jos yleistä päätöstä ei synny, ehdotamme, että STM käyttää tulevana vuonna sote-järjestöjen avustussumman pienenemisen kompensointiin edellä mainittuja jakamattomia voittovaroja.

SOSTE esittää:

- Hallitus tekee päätöksen siitä, että RAY:n jakamattomista varoista järjestetään pikainen kevyen menettelyn haku sosiaali- ja terveysjärjestöille koronaviruksen aiheuttamiin lisäkuluihin ja tukipalveluihin kansalaisille
- Hallitus tekee päätöksen siitä, että kehysriihessä syntyy yleinen päätös kompensoida kaikille Veikkauksen edunsaajille avustussumman pieneneminen. Jos yleistä päätöstä ei synny, SOSTE esittää, että STM käyttää tulevana vuonna sote-järjestöjen avustussumman pienenemisen kompensointiin edellä mainittuja RAY:n jakamattomia voittovaroja siten, että sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustustaso ei laske.

Suomessa käyttöön terveysterveysteinen valmistevero

Akuutista ja yhteiskuntaa pahoin koettelevasta koronavirustilanteesta huolimatta on tärkeää samalla pohtia toimenpiteitä, joilla voidaan edistää väestön terveyttä sekä ehkäistä ja vähentää kansansairauksia pitkällä tähtäimellä. Verotus on tutkitusti kustannustehokas tapa edistää kansanterveyttä.

Maailman terveysjärjestö (WHO) suosittelee jäsenmailleen lisättyyn sokeriin, suolaan ja tyydyttyneeseen rasvaan kohdistuvan, kansanterveyttä edistävän veron käyttöönottoa. Verotuksella voidaan ohjata kansalaisten kulutuskäyttäytymistä terveyttä edistäviin valintoihin, vähentää sairastavuutta, siirtää tuotekehitystä kohti terveyttä edistäviä tuotteita ja välillisesti pienentää myös eri väestöryhmien välisiä sosioekonomisia terveyseroja. Terveysterveystusten lisäksi tämäntyyppisellä verolla olisi myös suotuisia fiskaalisia vaikutuksia ja se hillitsisi julkisen terveydenhuollon menoja.

SOSTE esittää Suomeen terveysterveysteista valmisteveroa, joka kohdistuisi valikoituun hyödykeryhmään. Verorasitus kasvaisi tuotteen sokeri-, rasva- tai suolapitoisuuden lisääntyessä. Verotettavien tuotteiden tekninen valikointi tapahtuisi tullitariffinimikkeistöä hyödyntäen. Yhdistelmämallin mukaisesti kuitenkin vasta tietyn ravintoainepitoisuuden raja-arvon ylittyminen laukaisisi verovelvollisuuden ja määräisi veron suuruuden. Raja-arvot tulee määrittää siten, että ne edistävät terveellistä ravitsemusta. Verotukseen sovellettaisiin alarajaa, jonka alittuessa veroa ei kannettaisi. Se vähentää verotuksesta aiheutuvaa hallinnollista taakkaa. Veron ulkopuolelle rajataan tuotteet, joiden verottaminen ei olisi linjassa veron tavoitteen eli terveellisen ravitsemuksen edistämisen kanssa.

Vuoden 2013 sokeriveroselvityksen aikaiset esteet terveysterveysten käyttöönotolle ovat poistuneet. Euroopan unionin jäsenvaltioissa, kuten Unkarissa, on otettu käyttöön terveysterveysteille, joissa verotus kohdistuu yhdistelmämallin kaltaisesti valikoivasti erilaisiin terveydelle haitallisiin elintarvikkeisiin. Mallit ovat saaneet EU:n komission hyväksynnän. Myös muut työryhmän havaitsemat esteet yhdistelmämallin kaltaisen terveysterveysten käyttöön ottamiseen ovat poistuneet. EU:n kuluttajainformaatioasetuksen soveltaminen on nyt pakottavaa ja tiedot tuotteen ravintoainepitoisuuksista on helpommin saatavilla. Lisäksi valmisteverotuksen tietojärjestelmät ovat päivittyneet.

SOSTEn arvion mukaan sokeri-, suola- ja rasvaverosta saatava tuotto voisi olla noin 550 miljoonaa euroa. Veropohjan laajuus ja tarkemmat veroasteikot vaikuttavat verotulojen määrään.

SOSTE esittää:

- Hallitus tekee päätöksen, että se nimeää työryhmän valmistelemaan terveysterveysteista valmisteveroa hallitusohjelmakirjauksen mukaisesti. Tavoitteena on veron käyttöönotto vuoden 2022 alusta.

Lisätiedot:

päsihteeri Vertti Kiukas, 040 592 4287, vertti.kiukas@soste.fi
yhteiskuntasuhdepäällikkö Ulla Kiuru, 040 744 0888, ulla.kiuru@soste.fi

SOSTE

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
SOSTE Finlands social och hälsa rf
SOSTE Finnish Federation for Social Affairs and Health